

AUTOR

mgr Leszek Goździewski

leszekg35@op.pl

Wydział Zarządzania i Dowodzenia, ASzWoj

ZAŁOŻENIA ANGIELSKIEJ SZKOŁY TEORII STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH W KSZTAŁTOWANIU BEZPIECZENSTWA MIĘDZYNARODOWEGO

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo międzynarodowe, społeczność międzynarodowa, równowaga sił, globalizacja, terroryzm

Wstęp

Bezpieczeństwo międzynarodowe postrzegane w ujęciu globalnym to obszar wzajemnych relacji, powiązań, regionalnych zależności i zobowiązań, wynikających z umów, traktatów i sojuszy. Celem współpracy narodów, państw i kontynentów jest tworzenie płaszczyzny pokoju opartego na poszanowaniu suwerenności i nienaruszalności terytorialnej każdej społeczności spełniającej kryterium podmiotowości prawnej. Imperialne dążenia państw posiadających kapitał społeczny, intelektualny i ekonomiczny stanowią zagrożenie dla pokoju i bezpieczeństwa w skali makro. Programy jądrowe i próby zdobycia silnego argumentu w celu wywierania wpływu na porządek światowy nie są niczym innym, jak tylko próbą zdobycia mocnego głosu na arenie międzynarodowej.

Świat doświadczony falami przemocy na tle etnicznym, religijnym i ekonomicznym jest niebezpiecznym podłożem do kształtowania się w regionie postaw dominacji opartej na potencjale siłowym. Złożoność sytuacji powodowanej lokalnymi konfliktami, podziałem świata na strefy wpływów przez potęgi gospodarcze i militarne, w istotny sposób wpływa na poziom bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym. Próby wprowadzania standardów zachodniej cywilizacji określanych mianem demokracji stają się niebezpiecznym eksperymentem, bez kalkulacji ryzyka następstw wprowadzanych zmian generują chaos i destabilizację, prowadząc nieuchronnie do napięć.

Celem artykułu jest przedstawienie sytuacji międzynarodowej w dobie globalizacji, ustalenie na ile założenia angielskiej szkoły teorii stosunków międzynarodowych wpływają na stan bezpieczeństwa światowego. Paradigmat rozważań stanowi stwierdzenie, że istnieje dualizm wartości i celów globalizacji, który w sprzężonym wewnętrznie mechanizmie światowym wymaga rozwagi i stałej kontroli z uwagi na niebezpieczeństwo pejoratyw-

nych zjawisk. Świat zamknięty wielokrotnie w cyberprzestrzeni wymyka się spod kontroli a bezpieczeństwo zbiorowe postrzegane przez pryzmat interesów narodowych nabiera nowego wymiaru, wymiaru „wojny punktowej” w postaci aktywności organizacji terrorystycznych.

Teoretyczne i pragmatyczne podwaliny stosunków międzynarodowych

Naukowe rozważania relacji między państwami w obszarze prowadzenia polityki znalazły swoje miejsce w *szkole angielskiej*. Przystępując do rozważań nad angielską szkołą stosunków międzynarodowych, należy przybliżyć genezę jej powstania, wskazując na koniec lat pięćdziesiątych, gdy został powołany Brytyjski Komitet Stosunków Międzynarodowych, który przedmiotem zainteresowania uczynił studia nad stosunkami między państwami¹. Po raz pierwszy określenie *angielska szkoła stosunków międzynarodowych* pojawiło się w literaturze dopiero na początku lat 80. Badacze koncentrowali się na identyfikacji elementarnych założeń polityki państw w wymiarze zagranicznym, etycznej stronie międzynarodowego konfliktu, określeniu płaszczyzn aktywności dyplomatycznej, a ponadto podjęli próbę określenia zakresu metod naukowych prowadzenia stosunków międzynarodowych. Jak zauważa Andrzej Gałganek [...] *aktywność publicznych i prywatnych organizacji we wszystkich dziedzinach życia ludzkiego ustanowiła międzynarodowe stosunki społeczne* [...]².

Szkoła angielska akcentuje, że państwa doskonalą się w uwzględnianiu interesów innych państw, a ponadto czynią starania, by utrzymać równowagę pomiędzy ponadczasowymi normami i wewnętrznymi interesami i kulturami. Jak stwierdza Jacek Czaputowicz główną kategorią angielskiej szkoły stosunków międzynarodowych jest społeczność międzynarodowa³. Paradygmat stanowi przyjęcie założenia, że w swobodnym układzie międzynarodowym każde państwo podejmuje działanie zgodne z własnym interesem. Jeśli jednak państwa związane są ze sobą w skutek powiązań i norm, mogą stworzyć społeczność międzynarodową, która uwzględnia ich wzajemne interesy. Państwa suwerenne, nie pozostające w zależności od podmiotów z zewnątrz, posiadające pełnię i wyłączność kompetencji w sprawach wewnętrznych, a także w obszarze określania i realizacji polityki zagranicznej, tworzą społeczność międzynarodową. Badacze ze środowiska angielskiej szkoły stosunków międzynarodowych różnicują terminy: system międzynarodowy, społeczność międzynarodowa i społeczność

¹ J. Czaputowicz, *Teorie stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 254.

² W. Malendowski, C. Mojsiewicz (red.), *Stosunki międzynarodowe*, Alta 2, Wrocław 2000, s. 12.

³ J. Czaputowicz, *Teorie...*, s. 259.

światowa. Według nich system międzynarodowy zakłada istnienie płaszczyzn kontaktowych państw z czego wynika fakt uwzględniania w procesie decyzyjnym interesu i zachowań innych państw. Ma to bezpośredni wpływ na proces decyzyjny innych uczestników systemu. Przedstawiciel szkoły angielskiej Watson wskazał pięć kategorii, które określają relacje między podmiotami stosunków międzynarodowych. Według niego są to: niezależność, hegemonia, suwerenność, dominium i imperium. Jak słusznie zauważa system międzynarodowy jest dynamiczny, funkcjonuje w oparciu o cykle „zgodne z ruchem wahadła”⁴.

Termin *społeczność międzynarodowa* określa społeczność państw świadomych wspólnych interesów i wartości. Stosunki regulują zasady, a wśród nich: wzajemne uznawanie niezależności, przestrzeganie porozumień oraz dążenie do ograniczenia siły. Definicja stworzona przez H. Bulla i Watsona określa *społeczność międzynarodową* jako *grupę państw lub ogólniej, grupę niezależnych politycznie społeczności, które nie tylko tworzą system w tym sensie, że zachowanie każdego państwa jest koniecznym czynnikiem występującym w kalkulacjach innych państw, lecz również ustanowiony przez dialog i porozumienie, wspólne reguły i instytucje dla utrzymywania wzajemnych stosunków oraz mają wspólny interes w ich utrwalaniu*⁵.

Określenie *system państw* wprowadzone przez niemieckiego profesora prawa naturalnego i prawa narodów Samuela Pufendorfa, jak wskazują autorzy, jest starsze niż określenie *system międzynarodowy*⁶, do niego odnieśli się cytowani powyżej H. Bull i Watson. S. Pufendorf postrzegał system państw jako *grupę państw, które tak dalece połączone są ze sobą, że tworzą ze sobą jedno ciało, którego członki cieszą się jednak suwerennością*.

Według Raymonda Arona, francuskiego filozofa i politologa, *systemem międzynarodowym nazywamy całość, utworzoną przez jednostki polityczne, które utrzymują ze sobą wzajemne regularne stosunki i z których każda może zostać wciągnięta w powszechna wojnę*.

Warto zauważyć, że w relacjach między państwami istotną rolę odgrywa prawo międzynarodowe jako zbiór szczególnych norm prawnych. W odróżnieniu od prawa wewnętrznego posiada specyficzny charakter. Wynika to z tego, że społeczność międzynarodowa bazuje na prawie międzynarodowym i w odróżnieniu od społeczności państwa nie posiada *ani władzy ustawodawczej, ani władzy wykonawczej, ani obowiązkowego sądownictwa*⁷.

⁴ J. Czaputowicz, *Teorie...*, s. 260.

⁵ Tamże.

⁶ S. Bielen (red.), *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013, nr 2, t. 48, s. 31.

Istotnym elementem rozważanej problematyki są instytucje społeczności międzynarodowej m.in. równowaga sił, arsenał dyplomatyczny, prawo międzynarodowe oraz powszechna organizacja międzynarodowa. Jak stwierdza Jacek Czaputowicz, określając instytucje społeczności międzynarodowej, H. Bull wyróżnił także zarządzanie mocarstw, uznając, że odgrywają istotną rolę w systemie poprzez to, że przyjmują odpowiedzialność w kwestii utrzymania pokoju i bezpieczeństwa. Wojna postrzegana jako instytucja społeczności międzynarodowej według Bulla odgrywała istotną rolę w utrzymaniu równowagi sił i wprowadzania prawa międzynarodowego. Jeśli wojna jest sposobem zapewnienia istnienia społeczności międzynarodowej to dla każdego państwa zachowanie suwerenności stanowi większą wartość niż utrzymanie pokoju. Dla właściwych relacji w społeczności międzynarodowej istotna jest równowaga sił, która stanowi przeciwwagę dla potencjalnej ewaluacji systemu międzynarodowego w uniwersalne imperium. Wspomniany już wcześniej przedstawiciel nurtu angielskiej szkoły stosunków międzynarodowych Hedley Bull ujął to precyzyjnie w słowa: *główną funkcją równowagi sił nie jest utrzymanie pokoju, lecz utrzymanie samego systemu państw*⁸. Równowaga sił to efekt przypadku albo celowego działania członków społeczności międzynarodowej. Jak stwierdza Andrzej Towpik w opracowaniu Uniwersytetu Warszawskiego pt. *Stosunki międzynarodowe*, jeżeli przyjąć drugi wariant, czyli celowe działanie, można przyjąć, że dążenie do równowagi jest motywem polityki państw⁹.

Nieocenionym środkiem kontaktów między państwami jest dyplomacja praktykowana już od starożytności i można postawić śmiałą tezę, że funkcjonowała już w czasach prehistorycznych *służąc eliminacji napięć i konfliktów plemiennych*¹⁰. Zdzisław Rapacki w rozdziale czwartym pozycji zatytułowanej *Stosunki międzynarodowe teoria i praktyka*, powołując się na Juliana Sutora, prezentuje trzy pojęcia dyplomacji. W pierwszym ujęciu dyplomacja postrzegana jest jako obszar działalności zewnętrznej państwa mającej na celu zapewnienie ochrony praw i interesów państwa oraz jego obywateli poza granicami państwa. Aktywność ta ma oficjalny wymiar w relacji z innymi państwami, skierowana jest na osiągnięcie celów, które stawiają przed sobą naczelne organy władzy państwowej. Drugi wymiar dyplomacji to metody i środki wykorzystywane do osiągania celów polityki wewnętrznej państwa w celu prowadzenia i utrzymywania relacji między państwami, głównie prowadzenia rokowań zmierzających do zawierania

⁷ A. Dorosz, Z. Olesiński, L. Pastusiak (red.), *Stosunki międzynarodowe teoria i praktyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2015, s. 50.

⁸ J. Czaputowicz, *Teorie...*, s. 265.

⁹ E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1994, s. 227.

¹⁰ A. Dorosz, Z. Olesiński, L. Pastusiak, *Stosunki...*, s. 63.

traktatów. Trzeci wymiar dyplomacji to zespół ludzi, którzy posiadają adekwatne kwalifikacje, spełniają zadania w służbie dyplomatycznej i konsularnej oraz jako aparat organizacyjny.

Analizując kwestie bezpieczeństwa międzynarodowego, stwierdzić należy, że jest ono stanem podlegającym właściwej sobie dynamice, należy patrzeć na nie w *konkretnych warunkach historycznych i konstelacjach polityczno-militarnych*¹¹. Założenia angielskiej szkoły stosunków międzynarodowych bazują na uporządkowanym systemie relacji pomiędzy państwami, wskazują kierunki relacji i współpracy w obszarze gospodarczym i politycznym oraz podstawy współpracy. Przesłanie dla każdego państwa funkcjonującego na arenie międzynarodowej jest oczywiste i proste: każdy ruch polityczny, militarny czy gospodarczy ma swój wymiar ponad państwowy i niesie skutki dla regionu i świata. Umowy gospodarcze w obszarze gospodarki surowcowej podyktowane są zwykle interesami państwa, które je zawiera w celu ograniczenia wpływów na decyzje suwerennego państwa oraz stworzenia warunków do rozwoju i gwarancji energetycznych. Inny obszar aktywności państw i społeczeństw wynikający z ekonomicznych płaszczyzn staje się motywatorem zawierania sojuszy wojskowych, pozwalających małemu państwu na wzmocnienie bezpieczeństwa wewnętrznego, a przez to pośrednio wpływające na stabilizację w regionie. Świadomość istnienia w społeczności międzynarodowej niesie korzyści i obowiązki. Równowaga sił lub równoważenie sił jest gwarancją czasowego pokoju, jak np. okres zimnowojenny, który był czasem ciągłej niepewności a jednocześnie względnej stabilizacji. Przywołane wcześniej więzi łączące podmioty społeczności międzynarodowej wynikające z umów, traktatów i porozumień są gwarancją udziału społeczności międzynarodowej w działaniach na rzecz zapewnienia pokoju. Podjęcie działań zbrojnych w celu ochrony suwerenności jako przejaw instytucji społeczności międzynarodowej jest zachowaniem negatywnym, ale czasem koniecznym do zapewnienia bezpieczeństwa. Wymiar *bezpieczeństwa zbiorowego*¹², którego gwarancją jest siła państw pokojowo nastawionych i przewaga nad siłą agresora, jest nowym spojrzeniem na bezpieczeństwo międzynarodowe odmienne od równowagi sił między poszczególnymi państwami i grupami państw. Bezpieczeństwo międzynarodowe jest procesem wysoce dynamicznym, zależnym nie tylko od woli narodów, lecz także sił natury. Coraz częściej ingerencja człowieka w środowisko naturalne zmienia przedmiot sporu: susze, katastrofy naturalne wymagają współpracy społeczności międzynarodowej w wymiarze humanitarnym i czysto ludzkim.

¹¹ E. Cziomer, L. W. Zyblikiewicz, *Zarys współczesnych stosunków między-narodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Kraków 2000, s. 137.

¹² E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe – geneza, struktura, dynamika*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2000, s. 113.

Nowa rzeczywistość funkcjonowania społeczności międzynarodowej w dobie globalizacji i terroryzmu

Ostatnie lata XX wieku były czasem światowego entuzjazmu, po którym, niejako dla zachowania prawidłowości, nadeszła jednak *dekada strachu*¹³. Zamachy z 11 września skierowane w serce gospodarcze i wojskowe USA zmieniły trwale obraz postrzegania bezpieczeństwa w wymiarze państwowym i międzynarodowym. Jak stwierdza w pierwszym rozdziale swojej książki *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku* dr hab. Wojciech Kostecki, znawca współczesnych stosunków międzynarodowych, pewne założenia i tezy nie uległy zmianie. Z poczynionych przez niego analiz w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego wynika, że zgodnie ze starymi przesłankami świat stanowi składowa elementów – państw, które należy traktować jako *dostarczycieli bezpieczeństwa*¹⁴. Zauważa on, że obecnie rośnie liczba konfliktów wewnętrznych. Jako czynnik warunkujący tempo budowy bezpieczeństwa do niedawna wskazywano umiejętność państw do utrzymania *swojej wewnętrznej struktury*, a także *dylemat bezpieczeństwa w stosunkach zewnętrznych*. Współcześnie, według Wojciecha Kosteckiego, zagrożenia wojskowe i ideologiczne zostały wyparte przez przyczyny gospodarcze, społeczne i ekonomiczne. Jako przyczynę różnic w obszarze interesów bezpieczeństwa państw wskazuje przestarzały system międzynarodowy, który jest zdecentralizowany. Odnosząc się do współczesnej sytuacji międzynarodowej w tym zakresie, stwierdza, że nastąpił: [...] *dysonans między globalizacją zagrożeń a zróżnicowanymi możliwościami przeciwstawienia się im, receptą na jego zwalczanie jest doprowadzenie do powstania realnych procedur globalnego zarządzania*¹⁵. Według starych przesłanek *w obliczu światowego kryzysu ekonomicznego przekonanie o korzyściach płynących z posiadania silnego państwa uzyskało nowe argumenty*. Z tej przesłanki autor wyprowadził wniosek pozwalający stwierdzić, że występują: *obawy przed trwałym kryzysem neoliberalnym i brak jest pomysłów na jego zastąpienie, a głównym motywem działania staje się nie maksymalizacja zysku, lecz osiągnięcie celów politycznych*¹⁶.

Wśród czynników warunkujących stan bezpieczeństwa międzynarodowego nie sposób pominąć tak ważny element jak struktury NATO, kształtujące również politykę bezpieczeństwa światowego. W obliczu kryzysów i konfliktów na podłożu przemian społeczno-politycznych oraz zagrożeń ter-

¹³ W. Kostecki, *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Wydawnictwo Poltex, Warszawa 2012, s. 11.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

rorystycznych współczesnego świata zauważyć należy, że istotną rolę dla pokoju odgrywa rozwój informatyczny. Niektóre z państw (wysoko uprzemysłowione) już w czasie wojny w Zatoce Perskiej i Jugosławii dysponowały orężem *najnowszej generacji techniki wojskowej*¹⁷. Jako efekt uboczny rozwoju technologicznego Ryszard Olszewski wskazuje globalizację, która w zestawieniu z łatwością pokonywania granic podnosi poziom zagrożenia bezpieczeństwa i pokoju. Jak stwierdza, nielegalny obrót bronią w tym najnowszej generacji pozostaje w zainteresowaniu grup przestępczych i nielegalnych organizacji, które w imię zysków podejmują działania mogące zagrozić pokojowi na świecie. Ryzyko *wielkiej wojny*¹⁸ zostało nieco obniżone w wyniku rozwoju technologicznego, stanowiącego podstawę przewagi militarnej, jednak odnotowano wzrost zagrożenia w postaci kryzysów i konfliktów w wymiarze lokalnym, regionalnym po konflikty zbrojne łącznie. NATO jako konstrukcja systemu bezpieczeństwa pełni funkcję prewencyjną poprzez tworzenie armii wielonarodowych zdolnych do działań zbrojnych w każdym miejscu na świecie. Rzeczywistość ukształtowana po rozpadzie Związku Radzieckiego spowodowała rozpad sojuszy z nim związanych, w efekcie czego na pierwszy plan wysunął się nowy przeciwnik, który w konsekwencji „świętej wojny” chce zawładnąć światem. Jak zauważa Bolesław Balcerowicz przyczyn zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego poszukiwać należy w globalizacji, która w jego ocenie prowadzi do *zmniejszającej się (lub zmieniającej się) roli państw narodowych*¹⁹.

Globalizacja jako zjawisko światowe o pozytywnym charakterze pozwala na przenikanie elementów materialnych i duchowych. Jak stwierdza Eugeniusz Nowak w pozycji *Zarys teorii bezpieczeństwa*, znosi bariery ograniczające przenikanie wiedzy, informacji, idei, technologii, kapitału, ludzi, usług i wielu innych dóbr zabarwionych pierwiastkiem nowoczesności i postępu. W jego ocenie globalizacja niesie ze sobą współzależnienie i zacieśnienie więzi w wymiarze społecznym, gospodarczym i kulturowym, w konsekwencji czego powstaje *jeden świat*²⁰, a idąc dalej jedno społeczeństwo, czyli zanikanie płaszczyzny państwa narodowego. Konsekwencją tych przeobrażeń jest pomniejszanie się przestrzeni społecznej – odległość przestaje mieć znaczenie wskutek wykorzystywania technologii informacyjnych. Kolejnym skutkiem globalizacji jest rosnące znaczenie podmiotów międzynarodowych i ponadnarodowych. Kwestie globalizacji jako czynnika stanowiącego wyzwanie a jednocześnie zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, według autora wspomnianej pozycji, należy rozpatry-

¹⁷ R. Olszewski *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 107.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ B. Balcerowicz *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 64.

²⁰ E. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015, s. 138.

wać na gruncie *gospodarczym, społeczno-kulturowym i politycznym*²¹. W obszarze gospodarczym globalizacja daje swobodę przepływu towarów, a więc firmy z całego świata mogą ze sobą konkurować i zdobywać rynki zbytu, co jako efekt uboczny pozwala na dostępność wszelkich towarów dla każdego mieszkańca globu. Istotną rolę w dobie globalizacji odgrywają korporacje – podmioty o silniejszej pozycji w przestrzeni gospodarczej niż państwa, jednak współczesny kryzys gospodarczy niesie ze sobą skutki nie tylko w konkretnym miejscu świata, lecz także generuje długofalowe konsekwencje dla gospodarek innych państw.

W obszarze społeczno-kulturowym globalizacja prowadzi do zwiększenia oferty turystycznej i związanej z nią aktywności społeczeństw w obszarze poznawania kultury i infiltracji, często przyjmowania modelu i stylu życia oraz postępowania. Dzisiaj trudno wyobrazić sobie społeczeństwo, w którym nie ma reklam Coca-Coli lub McDonalda. Wielu socjologów zwraca uwagę na bezkrytyczne naśladowanie wzorców amerykańskich, co sprawia, że tożsamość narodowa schodzi na drugi plan w obliczu identyfikacji ze zbiorowością globalną.

W wymiarze politycznym globalizacja jest obecna poprzez funkcjonowanie organizacji międzynarodowych, autor wymienia *Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy oraz Światową Organizację Handlu*²². Widocznym elementem powiązań w ocenie Eugeniusza Nowaka są unie kontynentalne. Jak stwierdza, [...] *wynikiem globalizacji jest również ukształtowanie się nowej wizji społeczeństw jako społeczeństwa ryzyka. Jest ono rezultatem powstawania (w wyniku zmian globalizacyjnych) sytuacji, w których państwo narodowe nie może zagwarantować swoim obywatelom bezpieczeństwa (terroryzm, przestępczość zorganizowana)*²³. Jednak, jak stwierdza Jarosław Gryz, to państwo jest przewodnim składnikiem systemu bezpieczeństwa międzynarodowego. W jego ocenie jest ono środowiskiem, w którym zachodzą procesy zależności i oddziaływania, umiędzynarodowienia i instytucjonalizacji, do jakich dochodzi w relacjach międzynarodowych. Procesy te kształtują interakcje i tworzą struktury przestrzeni międzynarodowej związanej z bezpieczeństwem państwa. To państwo odpowiada za bezpieczeństwo obywateli poprzez kierowanie i wzmacnianie pewnych zachowań oraz [...] *role społeczne przypisane państwu jako podmiotowi bezpieczeństwa*²⁴.

Świeże spojrzenie na bezpieczeństwo międzynarodowe współczesnego świata prezentują autorzy opracowania *Wymiar bezpieczeństwa państwa w dzisiejszym świecie*, wskazując na to, że bezpieczeństwo globalne

²¹ E. Nowak, *Zarys...*, s. 138.

²² Tamże, s. 140.

²³ Tamże.

²⁴ J. Pawłowski (red.), *Podstawy bezpieczeństwa współczesnego państwa (podmiotu) implikacje*, AON, Warszawa 2015, s. 90.

nie może być postrzegane jako sprawa jednego państwa. Działania w tym wymiarze muszą uwzględniać kraje sąsiadujące bezpośrednio i odległe, aktywność w obszarze bezpieczeństwa: [...] *nie powinna być wyłącznie przed kimś (czymś), lecz z kimś do jego utrzymania*²⁵. Zaprezentowane stanowisko odnosi się do funkcjonowania struktur w wymiarze ponadnarodowym, ukierunkowane jest na stabilizację sytuacji politycznej w ujęciu międzynarodowym poprzez współpracę podmiotów państwowych na rzecz zagwarantowania i utrzymania bezpieczeństwa w procesie współpracy i rozwoju kontaktów między krajami. A więc uznać należy, że indywidualne budowanie bezpieczeństwa państwa prowadzi do izolacji na arenie międzynarodowej, co w dobie globalizacji nie służy wspólnym interesom społeczności międzynarodowej.

Za największe zagrożenie światowego bezpieczeństwa Bolesław Balcerowicz uznaje niepaństwowe, wielokrotnie dobrze zorganizowane, grupy międzynarodowe – podmioty zbrojne o charakterze terrorystycznym i przestępczym. W swych analizach zagrożeń dochodzi do wniosku, że kryzysy pojawiające się obecnie, to kryzysy, które wcale nie muszą przerodzić się w większe konflikty i wojny. Za pozytywny element globalizacji uznał [...] *globalne reagowanie kryzysowe z udziałem znakomitej większości państw (armii) świata*²⁶. Podobny pogląd prezentuje Janusz Symonides, wskazując na presję, pod jaką pozostaje społeczność międzynarodowa. Autor wskazuje na nowy układ sił, eksponując *aktorów niepaństwowych*²⁷ jako największe zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego.

Jak stwierdzają Zbigniew Kuźniar i Artur Fronczak w artykule *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa współczesnego świata, wybrane aspekty*, terroryzm, z uwagi na skalę z jaką atakuje podwaliny porządku politycznego oraz społecznego i ekonomicznego, jest zjawiskiem odmiennym naszych czasów. Współczesny świat sprawia, że otoczenie człowieka i instytucji funkcjonuje w większym wymiarze, coraz częściej występują utrudnienia z zamierzonym przekazem. Im wyższy poziom trudności, tym brutalniejszych sposobów przekazu gotów jest użyć autor, by zwrócić uwagę odbiorcy. Jak stwierdzają autorzy: [...] *należy pamiętać o tym, że ugrupowania terrorystyczne nie tylko coraz lepiej są zorganizowane, ale także sięgają po coraz bardziej ekstremalne narzędzia*²⁸. Według twórców artykułu walka z terroryzmem winna się koncentrować na przyczynach tego zjawiska a nie na reakcji na jego symptomy, dlatego cały świat winien się włą-

²⁵ *Wymiar bezpieczeństwa państwa w dzisiejszym świecie*, praca zbiorowa, Wydawnictwo Romblor Press, Warszawa 2016, s. 27.

²⁶ B. Balcerowicz, *Bezpieczeństwo...*, s. 64.

²⁷ J. Symonides (red.), *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010, s. 15.

²⁸ Z. Kuźniar, A. Fronczak, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa współczesnego świata. Wybrane aspekty*, Zeszyty Naukowe WSOWL, Wrocław 2012, s. 36.

czyć w zwalczanie przyczyn terroryzmu. Jako główną przyczynę i *korzenie terroryzmu*²⁹ wskazują ubóstwo, setki tysięcy głodnych ludzi żyjących w nędzy. Jak słusznie zauważają, błędne jest założenie, że ci zdesperowani głodni ludzie zaakceptują swoje położenie i zrezygnują z używania przemocy w celu poprawy swojej sytuacji materialnej i społecznej. Na uwagę zasługuje ich wizja walki z terroryzmem. *Prawdziwą metodą walki z terroryzmem jest zmiana układów ekonomicznych na świecie i stworzenie możliwości nie tylko przeżycia, ale godnego życia dla jednej czwartej ludzkości. Drugim niezbędnym elementem jest edukacja. Edukacja zaś wymaga uczciwości – dla wielu polityków być może pojęcia abstrakcyjnego. Jednak jest niewyobrażalne, by dało się prowadzić walkę o prawa człowieka i demokrację, gdy samemu łamie się własne zasady. Walka z terroryzmem wymaga mobilizacji wszystkich obywateli na całym świecie*³⁰.

Według Grzegorza Janakiewicza istnieje wiele grup terrorystycznych. Współcześnie globalne zagrożenie tworzy terroryzm o podłożu fundamentalistyczno-islamskim, który swoje ataki ukierunkowuje w obszar szeroko rozumianego Zachodu³¹, a szczególnie USA. Autor jako bodziec aktywności terrorystycznej wskazuje ingerowanie Stanów Zjednoczonych w sprawy Bliskiego Wschodu w imię niesienia demokracji i wolności. W jego ocenie wojny w Afganistanie i Iraku są efektem aktywności USA. Jak słusznie zauważa kraje Bliskiego Wschodu: [...] *stanowią region bardzo odrębny kulturowo od reszty świata, rządzący się swoimi własnymi prawami. To, że nie ma tam demokracji teraz, nie oznacza, iż nie będzie jej w ogóle, ale procesy demokratyzujące są skuteczne tylko wtedy, gdy inicjowane są oddolnie, nigdy odgórnie*³².

Podsumowanie

Funkcjonowanie struktur NATO, Unii Europejskiej jest przykładem potwierdzającym stawiane hipotezy, solidarność wynikająca z umów stanowi równowagę dla krajów uzurpujących sobie prawo narzucania woli innym narodom. Szantaż gazowy postrzegany jako źródło kryzysu energetycznego stanowi zagrożenie dla każdej gospodarki. Drugim niewygodnym obszarem działalności wspólnoty państw jest współpraca w obszarze handlu i produkcji, do jej osłabienia i rozbicia zmierzają współcześni agresorzy, widząc w tym własną korzyść. Tylko współpraca oparta na wzajemnych zobowiązaniach i poszanowaniu prawa do suwerenności i nienaruszalności gra-

²⁹ Tamże, s. 37.

³⁰ Tamże.

³¹ G. Janakiewicz, *Najważniejsze...*, s. 6.

³² Tamże, s. 7.

nic jest w stanie stawić czoła nowym wyzwaniom. A stosunki międzynarodowe należy postrzegać przez pryzmat czasu i zdarzeń.

Konstatując, zauważyć należy, że na uwagę zasługuje również masowa migracja ludności z kontynentu afrykańskiego, pozostająca w ścisłym związku z odsunięciem od władzy dyktatorów. Eskalacja przemocy na niestabilnym podłożu społecznym związana z zanikiem władzy i kształtowaniem się samozwańczych ośrodków przywódczych staje się przyczyną niespotykanej liczby uchodźców i imigrantów. Strumień migrujących stanowi adekwatne tło dla przedstawicieli organizacji przestępczych trudniących się działalnością terrorystyczną, mogących w istotny sposób destabilizować bezpieczeństwo w Europie i na świecie.

W opracowaniu *Od migracji do integracji* pod redakcją Agnieszki Chmielnickiej również spotykamy wcześniej prezentowane stanowisko dotyczące przyczyn konfliktów i kryzysów u podstaw, którego leży globalizacja. Autor omawianej publikacji już w 2012 roku stwierdził, że zjawisko migracji nasila się, a ponadto wskazał cztery główne kierunki *globalnej migracji*: USA – Kanada, kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego, arabskie kraje Zatoki Perskiej, wysoko rozwinięte kraje Azji Południowo-Wschodniej i Australii³³. Jaki wpływ na bezpieczeństwo i stabilność państw europejskich mogą mieć ruchy migracyjne, na ile stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, trudno dziś ocenić. Społeczność światowa znów staje przed trudnym zadaniem w kwestii solidarności i odpowiedzialności, która kreślić będzie nowe kierunki w relacjach między państwami.

W dobie globalizacji kryzysy o różnej etiologii generują zagrożenia dla każdego mieszkańca Ziemi, są również podstawą globalnego reagowania kryzysowego. Podsumowując kwestię wpływu globalizacji na bezpieczeństwo światowe i stosunki międzynarodowe, należy zwrócić uwagę na Organizację Narodów Zjednoczonych. Zgodnie z informacją zamieszczoną na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP jej znaczenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego jest niepodważalne, stanowi konieczny element reakcji społeczności międzynarodowej na występujące zagrożenia, a jej rola pozostaje jednak wciąż niezwykle ważna. Coraz więcej problemów współczesnego świata ma zasięg globalny i wymaga wspólnej reakcji wszystkich państw. To właśnie ONZ jest miejscem, w którym można uzgodnić odpowiedzi na globalne wyzwania, a także skoordynować wysiłki międzynarodowe w nadzwyczajnych sytuacjach, gdy trzeba pilnie reagować na różnego rodzaju kryzysy³⁴.

Analiza prezentowanych stanowisk skłania do przyjęcia wniosku, że angielska szkoła teorii stosunków międzynarodowych stanowi nadal aktu-

³³ A. Chmielnicka (red.), *Od migracji do integracji*, Wydawnictwo Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2012, s. 23.

³⁴ www.msz.gov.pl [dostęp: 08.07.2016].

alny kierunek aktywności społeczności międzynarodowej dla zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego. Zauważyć jednak należy, że w przypadku lekceważenia podstawowych interesów innych państw, ignorowania zasady utrzymania równowagi pomiędzy ponadczasowymi normami i wewnętrznymi interesami oraz kulturami dochodzi do konfliktów. Współczesna walka kultur Zachodu i Bliskiego Wschodu stała się ogniskiem światowego niebezpieczeństwa, a czynnikiem sprzyjającym aktom terroru jest globalizacja, która nadaje im nowy wymiar. Afrykańskie problemy mają bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo ludzkości. Autor artykułu skłania się ku tezie, że rozwiązania militarne są nieskuteczne i kosztowne, a adekwatnym sposobem rozwiązania problemu są działania na rzecz poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców dawnych kolonii, poprzez walkę z ubóstwem i wyzyskiem. Na ile świadoma jest społeczność międzynarodowa, pokażą kolejne lata. Zachowanie równowagi militarnej nadal będzie podstawą światowego bezpieczeństwa, pomimo postępującej globalizacji. Korzyści i zagrożenia stały się jednością, od której w obecnej sytuacji nie ma odwrotu. Świat funkcjonujący na zasadzie naczyń połączonych reaguje na każdy najmniejszy kryzys i będzie narażony na niejedno wyzwanie. W obliczu światowych kryzysów i wojen, zagrożeń niemilitarnych: katastrof naturalnych, chorób i zagrożeń klimatycznych, jedność społeczności międzynarodowej będzie poddawana nie jednej próbie. Bogaty Zachód, funkcjonujący w dostatniej rzeczywistości, nie jest zainteresowany rozwiązywaniem podstawowych problemów krajów Afryki, co kreśli długą perspektywę dla zmian w obszarze ubóstwa, walki ze zorganizowaną przestępczością w zakresie handlu ludźmi, uprowadzeniami dla okupu, dominacją karteli narkotykowych, terroryzmem i innymi reakcjami na głód, wyzysk i nędzę.

Punktem zapalnym współczesnego świata może stać się kryzys energetyczny na podłożu wyczerpania się zasobów paliw kopalnych, a w niedalekiej perspektywie ujemny, już odczuwalny, bilans wodny.

Zdesperowani mieszkańcy Syrii i innych państw kontynentu afrykańskiego już rozpoczęli migrację do cywilizowanego świata. Czy podmioty międzynarodowe są w stanie oszacować jak wpłynie to na bezpieczeństwo międzynarodowe, trudno dzisiaj ocenić. Deportacje imigrantów ekonomicznych i blokowanie im możliwości przekraczania kolejnych granic już powodują napięcia i prowadzą do aktów przemocy. Świat zaskoczony sytuacją poszukuje nowych rozwiązań, działając pod presją czasu i zdesperowanych uciekinierów. Sytuacja już spowodowała napięcia na arenie międzynarodowej i jest tematem numer jeden światowego bezpieczeństwa.

Bibliografia

1. Bieliń Stanisław, *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013.
2. Balcerowicz Bolesław, *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012.
3. Czaputowicz Jacek, *Teorie stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
4. Cziomer Erhard, Zyblikiewicz Lubomir, *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Kraków 2000.
5. Chmielnicka A., *Od migracji do integracji*, Wyd. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2012.
6. Dorosz Andrzej, Pastusiak Longin, *Stosunki międzynarodowe teoria i praktyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2015.
7. Hałzak Edward, Kuźniar Roman, *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1994.
8. Hałzak Edward, Kuźniar Roman, *Stosunki międzynarodowe – geneza, struktura, dynamika*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2000.
9. Kuźniar Zbigniew, Fronczyk Artur, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa współczesnego świata. Wybrane aspekty*, Zeszyty Naukowe WSOWL, Wrocław 2012.
10. Kostecki Wojciech, *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Poltex, Warszawa 2012.
11. Malendowski Włodzimierz, Mojsiewicz Czesław, *Stosunki międzynarodowe*, Alta 2, Wrocław 2000.
12. Nowak Eugeniusz, *Zarys teorii bezpieczeństwa*, Difin, Warszawa 2015.
13. Olszewski Ryszard, *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005.
14. Pawłowski Jacek, *Podstawy bezpieczeństwa współczesnego państwa (podmiotu) implikacje*, AON, Warszawa 2015.
15. Symonides Janusz, *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Scholar, Warszawa 2010.
16. *Wymiar bezpieczeństwa państwa w dzisiejszym świecie*, praca zbiorowa, Rambler Press, Warszawa 2016.

Źródła internetowe

1. <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/globalizacja/1038-najwazniejsze-zagrozenia-wspolczesnego-swiata-charakterystyka-zjawisk-w-ujeci-globalnym>.
2. www.msz.gov.pl.

THE ASSUMPTIONS OF THE ENGLISH SCHOOL OF THE THEORY OF INTERNATIONAL RELATIONS IN THE SHAPING OF INTERNATIONAL SECURITY

The purpose of this paper is to determine if the assumptions of the English school of the theory of international relations are capable of ensuring peaceful relations between countries in the international arena. The author presents the development of international relations on the level of economic, political and military relationships, including the discussion of problems that plague the contemporary world. The analysis of the situation of the international community in the era of globalization, including existing threats, conflicts, terrorism, as well as social and economic changes perceived in terms of security enables one to determine what influence the balance of power has on global security. The included assessment of the international situation takes into account contemporary problems, also indicating a new type of aggressor – an enemy with no legal capacity (i.e. terrorism), which is the most serious threat to the security of the contemporary world. The author also points to the new phenomenon of mass migration, which is generated by problems on the African continent, and which is a new challenge to the international community.